

Spis treści

Wstęp	11
-------------	----

CZĘŚĆ PIERWSZA U ŹRÓDEŁ „USTROJU MARCOWEGO”

I. Powrót na mapę polityczną Europy

Rozdział 1. Ziemie polskie w latach 1917–1921. Zarys problematyki	19
1.1. Uwagi wstępne	19
1.2. Budowa systemu władzy	19
1.2.1. Kwestia polska w polityce mocarstw	19
1.2.2. Główni aktorzy sceny politycznej	22
<i>Roman Dmowski</i>	22
<i>Józef Piłsudski</i>	23
1.2.3. Przejęcie i stabilizowanie władzy	24
1.3. Terytorium i granice	26
1.3.1. Polska na mapie Europy	26
1.3.2. Kształtowanie się granic państwa	27
1.3.3. Podział administracyjny	29
1.3.4. Statut organiczny województwa śląskiego	30
1.3.5. Wolne Miasto Gdańsk	32
1.4. Struktura społeczna i procesy migracyjne	32
1.4.1. Społeczeństwo polskie początku XX wieku	32
1.4.2. Struktura zawodowa	34
1.4.3. Struktura narodowościowa	35
1.4.4. Osadnictwo	37
1.4.5. Wychodźstwo, reemigracja, repatriacja	38
1.5. Problemy gospodarcze	39
1.5.1. Zniszczenia wojenne	39
<i>Rolnictwo</i>	39
<i>Przemysł</i>	39
<i>Transport</i>	40

1.5.2. Problemy skarbowości	41
1.5.3. Różnice dzielnicowe	42
1.5.4. Lata gospodarki wojennej	43
1.5.5. Inflacja	45
Rozdział 2. Przebieg prac ustrojodawczych	47
2.1. Uwagi wstępne	47
2.2. Projekty konstytucji z 1917 roku	48
2.2.1. Wprowadzenie	48
2.2.2. Projekt tymczasowej ustawy zasadniczej	49
2.2.3. Projekt konstytucji Królestwa Polskiego	51
2.3. Projekty ustawy zasadniczej z 1919 roku (styczeń–październik)	55
2.3.1. Wprowadzenie	55
2.3.2. Projekty Biura Konstytucyjnego (styczeń–marzec 1919)	58
<i>Projekt amerykański</i>	59
<i>Projekt ludowy</i>	59
<i>Projekt francuski</i>	61
2.3.3. Projekty poprzedzające prace parlamentarne (marzec–kwiecień 1919)	64
<i>Projekt Ankiety</i>	65
<i>Pierwszy projekt prywatny</i>	66
<i>Projekty ruchu ludowego oraz deklaracja rządowa</i>	69
2.3.4. Projekty zgłoszone przez posłów (maj 1919)	71
2.3.5. Drugi projekt prywatny (październik 1919)	73
2.4. Projekty rządowe z lat 1919–1920	76
2.4.1. Drugi projekt rządu Ignacego Paderewskiego (listopad 1919)	76
2.4.2. Korekta projektu rządowego dokonana przez gabinet Leopolda Skulskiego (styczeń 1920)	78
2.5. Projekt Komisji Konstytucyjnej Sejmu Ustawodawczego	81
2.6. Prace konstytucyjne Sejmu Ustawodawczego (lipiec 1920–marzec 1921)	84
2.7. Charakterystyka i ocena procesu ustrojodawczego	93
2.7.1. Etapy prac ustrojodawczych	93
2.7.2. Twórcy kompromisu konstytucyjnego	94
2.8. Główne osie sporów polityczno-ustrojowych	101

II. Dylematy polityczno-ustrojowe

Rozdział 3. Dyskusja wokół podstawowych zasad ustrojowych	105
3.1. Uwagi wstępne	105
3.2. Podmiot suwerenny	106
3.3. Reżim polityczny	107

3.3.1. Reżim autorytarny	107
3.3.2. Reżim demokratyczny	108
3.4. Ustrój głowy państwa	115
3.5. Zasady konstrukcji systemu naczelnych władz państwowych	116
3.5.1. Wprowadzenie	116
3.5.2. System koncentracji władzy	117
3.5.3. Zasada podziału władz	119
3.6. Model struktury terytorialnej państwa	120
3.6.1. Wprowadzenie	120
3.6.2. Państwo unitarne	121
3.6.3. Państwo jednolite oraz autonomia terytorialna	121
3.6.4. Model państwa złożonego	124
 Rozdział 4. Koncepcje struktury i pozycji parlamentu w systemie rządów	131
4.1. Uwagi wstępne	131
4.2. Monokameralizm	131
4.3. Pomiędzy jedno- a dwuizbowością	134
4.4. Bikameralizm	142
 Rozdział 5. Spór o model pozycji ustrojowej głowy państwa	161
5.1. Uwagi wstępne	161
5.2. Modele „silnej” pozycji ustrojowej głowy państwa	163
5.3. Modele pośrednie	173
5.4. Modele „słabej” pozycji ustrojowej głowy państwa	195
 Rozdział 6. Koncepcje wolności, praw i obowiązków obywateli	201
6.1. Uwagi wstępne	201
6.2. Wolności, prawa i obowiązki polityczne	202
6.2.1. Obywatelstwo	202
6.2.2. Warunki uzyskania przywilejów politycznych oraz ich zakres	209
6.2.3. Obowiązki polityczne	231
6.3. Przywileje i obowiązki gospodarcze	234
 III. Ustrój Polski Odrodzonej	
 Rozdział 7. Wizje aksjologiczne Polski Odrodzonej	243
7.1. Uwagi wstępne	243
7.2. „Demokracja liberalna” według projektu Józefa Buzka	245
7.3. „Demokracja konserwatywna” w projekcie <i>Ankiety</i>	249
7.4. „Demokracja ludowcowa” w projekcie Włodzimierza Wakara	252
7.5. „Demokracja socjalistyczna” w projekcie Mieczysława Niedziałkowskiego	257
7.6. „Demokracja narodowa” według koncepcji Stanisława Głabińskiego	264

Rozdział 8. Kompromis konstytucyjny 1921 roku	271
8.1. Uwagi wstępne.	271
8.2. Ideowy wymiar kompromisu konstytucyjnego	271
8.3. Instytucjonalny wymiar kompromisu konstytucyjnego.....	279
 Aneks 1. Władze II Rzeczypospolitej w okresie listopad 1918 – maj 1923 (wklejka)	283
Aneksy 2–19	285

CZĘŚĆ DRUGA PROJEKTY ROZWIĄZAŃ KONSTYTUCYJNYCH Z LAT 1917–1920

I. Tymczasowa Rada Stanu (1917)

1. *Tymczasowa Organizacja Polskich Naczelnych Władz Państwowych*, projekt Tymczasowej Rady Stanu, 3 lipca 1917 roku 301
2. *Tymczasowa Organizacja Polskich Naczelnych Władz Państwowych*, wariant projektu Komisji Tymczasowej Rady Stanu, 3 lipca 1917 roku 308
3. *Projekt Konstytucji Państwa Polskiego Komisji Sejmowo-Konstytucyjnej Tymczasowej Rady Stanu Królestwa Polskiego*, 28 lipca 1917 roku 310

II. Biuro Konstytucyjne Prezydium Rady Ministrów (1919)

4. *Projekt Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w opracowaniu dr. Józefa Buzka*, projekt tzw. *amerykański* 327
5. *Projekt Konstytucji Ziemi Cieszyńskiej*, aneks do projektu Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej opracowanego przez dr. Józefa Buzka 349
6. *Projekt Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*, projekt tzw. *ludowy* opracowany w Biurze Konstytucyjnym Prezydium Rady Ministrów 360
7. *Projekt Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, projekt tzw. *francuski* opracowany w Biurze Konstytucyjnym Prezydium Rady Ministrów 369

III. Prace rządowo-parlamentarne (1919–1920)

8. *Wniosek posłów [Wojciecha] Korfantego, St[anisława] Grabskiego, [Andrzeja] Maja i tow[arzyszy] w sprawie organizacji naczelnych władz Rzeczypospolitej Polskiej*, wniesiony dnia 24 lutego 1919 roku 379
9. *Projekt Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, opracowany przez zespół powołany 25 stycznia 1919 roku przez Prezydenta Rady Ministrów Ignacego Jana Paderewskiego pn. *Ankieta w Sprawie Projektu Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej* pod przewodnictwem Michała Bobrzyńskiego w dniach od 19 lutego do 12 marca 1919 roku 380

10. <i>Podstawa Ładu Rzeczypospolitej Polskiej</i> , dokument wniesiony w formie wniosku nagłego przez Klub Sejmowy Polskiego Stronnictwa Ludowego „Wyzwolenie” dnia 6 maja 1919 roku	401
11. <i>Projekt Deklaracji konstytucyjnej</i> uchwalony na posiedzeniu Rady Ministrów dnia 3 maja 1919 roku, a wniesiony do Sejmu przez rząd Ignacego Jana Paderewskiego dnia 6 maja 1919 roku	408
12. <i>Tymczasowa Ustawa Konstytucyjna Rzeczypospolitej Polskiej</i> , wnioskodawca poseł Mieczysław Niedziałkowski i towarzysze (Związek Polskich Posłów Socjalistycznych), projekt wniesiony 27 maja 1919 roku	415
13. <i>Projekt Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej</i> , wnioskodawca poseł Stanisław Gąbiński i towarzysze (Związek Sejmowy Ludowo-Narodowy), wniesiony 30 maja 1919 roku	425
14. <i>Projekt Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej</i> , wniesiony przez posła Józefa Buzka i towarzyszy dnia 30 maja 1919 roku	437
15. <i>Projekt Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej</i> , uchwalony na posiedzeniu Rady Ministrów dnia 1 listopada 1919 roku, a wniesiony do Sejmu przez rząd Ignacego Jana Paderewskiego dnia 3 listopada 1919 roku.	458
16. Poprawki rządu Leopolda Skulskiego do projektu Konstytucji wniesionego przez gabinet Ignacego Jana Paderewskiego	456
17. <i>Projekt Komisji Konstytucyjnej Sejmu Ustawodawczego</i> , 1920 rok	470

IV. Projekty prywatne (1919)

18. <i>Projekt Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej</i> , opracowany przez Stanisława Hłaskę i Józefa Polaka	501
19. <i>Podstawa Ładu Rzeczypospolitej Polskiej</i> , dokument opracowany przez Włodzimierza Wakara	510
20. <i>Projekt Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej</i> , opracowany przez Tadeusza Jankowskiego	517

Aneks. <i>Ustawa z dnia 17 marca 1921 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej</i>	529
--	-----

Wykaz skrótów	557
Bibliografia selektywna	559
Indeks osób	571
Abstract	575